СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXVII. Ч. 228. Джерзи Сити, Н. Дж., понеділок, 30. вересня, 1929. VOL. XXXVII. No. 228. Jersey City, N. J., Monday, September 30, 1929. THREE CENTS

ПРОПОНУЮТЬ ОБКРОЇТИ ВЛАДУ ПРЕЗИДЕНТА

СЕНАТОР СИМОНЗ ХОЧЕ ВІДОБРАТИ ЙОМУ ВЛАДУ НАД ТАРИФОЮ.

ВАШИНГТОН, 28. вересня. — Сенатор Симонз, провідник демократично-прогресивної коаліції, вніс у сенаті резолюцію, щоби президентови відобрати право рішати про тарифу на заграничні мита.

Рівночасно домагається він обмеження прав комітету, що мав находити факти для тарифових справ.

За сим внеском заявилася вже група фармерських сенаторів.

ГУРАГАН У ТРОПІКАЛЬНИХ КРАЯХ.

БОГАТО ЛЮДЕЙ МАЛО ЗАГИНУТИ.

МИЯМІ (Флорида), 28. вересня. — Місцева газета „Геролд" доносить вістки про страшний гураган у підтропікальних краях середної Америки.

Найбільше потерпіло місто Нассав, столиця групи островів Багама, що належить до англійської кольонії Західної Індії. В сьому місті нема ні одного дому неушкодженого. Буря знищила всі кораблі, що стояли в порті за валом; филі звалили вал та побили кораблі й лодки до скель.

Число жертв невідоме. „Геролд" подає тимчасові обчислення на 20 убитих.

СЛІДСТВО НАД „ЛАБІЇСТАМИ".

БУДУТЬ ПИТАТИ УРЯДНИКІВ ФЛЬОТИ ЗА ЇХ ЗНОСИНИ З ШІРЕРОМ.

ВАШИНГТОН, 28. вересня. — Комітет сенату, розслідуючий діяльність Шірера проти обнижения морських зорушень, постановив розслідити діяльність американських офіцирів воєнної фльоти, які були вислані на женевську конференцію. Передучора сим офіцирам закинув один кореспондент американських газет, що Шірер відбував з ними правильні конференції.

ПРОТЕСТУЮТЬ ПРОТИ ЛІТЕРАТУРНОЇ ЦЕНЗУРИ.

ЗАКИДУЮТЬ, ЩО УРЯД ПАЧКУЄ ЗАКОН ПРО ЦЕНЗУРУ В МИТОВИМ ЗАКОНІ.

НЮ ЙОРК, 28. вересня. — Американський Союз Горожанських Свобід виступив з публичною заявою проти предложеного тепер конгресови проєкту митового закона, як проти заходу американської реакції завести в Америці цензуру на книжки.

У сьому проєкті є постанова, яка збороняє спроваджувати до краю сороміцькі книжки, брошури, газети або образки. Що треба уважати сороміцьким, про се мали би рішати митові урядники. В сей спосіб митові урядники малиби право цензурувати книжки та не пускати до Америки книжок під покришкою, що вони сороміцькі.

ЗАКИДУЄ ВБИЙСТВА ТОРГОВЦЯМ ЖИВИМ ТОВАРОМ.

БОСТОН (Месечузетс), 28. вересня. — Трох нюйорських стейтових прокураторів виступило з заявою, що торговці живим товаром допустилися за послідний рік у стейті Ню Йорку, Пенсилвенії, Месечузетсі й Ровд Айленді що найменше 50 убийств.

Розкрито сі факти при досліджуванню вбийства Самуеля Райнштайна, котрий мав бути звязаний зі сею торговлею.

СУПЕРЕЧКА ЗА ХАРАКТЕР ВИЛСОНА.

НЮ ЙОРК, 28. вересня. — Проф. Волтер Питкин, автор книжки про щастя, у якій він подав довшу характеристику президента Вилсона, відповідає публично на закиди Тумулті, котрий був секретарем Вилсона, а котрий протестував проти книжки Питкина як невідповідаючій правді.

Ходило тут передовсім о те, чи правдою є те, що написав Питкин, що Вилсон був дуже нещасливий чоловік, бо він усе своє життя терпів на дуже прикру недугу, з котрою він крився, а про котру Питкин довідався тільки припадково від дуже близьких до Вилсона осіб. Спершу Питкин не хотів виявити ні жерела, ні недуги, але тепер на закид Тумулті відповідає, що він готов виявити жерело свого погляду та зміст невеличкому кружкови розумних людей. Вони будуть могли переглянути те, що він напише, і сказати, чи Питкин сказав правду про Вилсона, чи тільки пустив у курс сплетню.

СУД НАД ВБИЙНИКОМ ЖІНКИ.

ГВАЙТ ПЛЕЙНЗ (Ню Йорк), 28. вересня. — Тут покінчилася вчора довша розправа проти 21-літного радіового оператора Ерла Шікакса, обжалованого за вбиття своєї жінки. Обжалований не перечив убийства, але находив цілий ряд фактів невірности своєї жінки та казав, що вона довела його до вбийства. На запити, чи він поповнив злочин свідомо, обжалований відповідав, що коли він напав на жінку, то він був свідомий, а відтак не тямився, що робив; стямився наново аж тоді, як побачив, що жінка не дихає.

Адвокати обжалованого старалися переконати лаву присяжних суддів, що він був законно невміняємий в часі поповнення злочину. На се вони навели цілий ряд свідків, які представляли, що в його родині було богато божевільних та що він самий часто заховувався як ексцентрична особа. Сю думку підтверджували теж психіятри, наняті адвокатами обжалованого. Зате лікарі, покликані прокуратором, говорили, що він був уміняємий.

Лава присяжних, зложена вся з мужів, признала обжалованого винуватим убийства другого степеня, і судя наложив на нього кару 20-літної вязниці. Обжалований рекурсу не вносив.

ЛІТАК РОЗБИВСЯ В ЛЯК ДІ БОНЕТ, МАН.

Літак розбився в Ляк ді Бонет, Ман., 10 вересня. При сім втратив життя летун Лемоан і Михайло Новрот, який вертав з летуном з півночи від гашення лісового пожару. Третий чоловік, що був у літаку, Олекса Малик, вратувався з легкими покаліченнями. Літак вертався від гашення огню і вже майже долетів „до дому", коли щось йому сталось і він упав на землю. Новрот і Малик походять з Брайтстон, коло Ляк ді Бонет.

СТАРАЛИСЯ МАТИ РОБОТУ.

Вісім членів огневої сторожі з Глен Ков, Лонг Айленд, під Ню Йорком, призналися, що підпалили дім одного мілiонера, щоби мати що гасити. Огнева сторожа довгий час не мала що робити і нудилась, отже для розривки взялися до підпалів. При сій нагоді виявилося, яка була причина многих инших таємничих пожарів ще від 1924 року.

ВЕЛИКИ ОГОНЬ У СОРОЦІ.

У місті Сорока (Буковина) вибух вночи огонь, що тривав 4 години. Ізза браку води військо мусіло носити воду з Дністра, що протягнуло значно ратункову акцію. Згоріло кілька домів, в котрих поміщалися 38 помешкань. Шкода виносить понад 12 мілюнів леїв.

ОКРУЖНЕ СВЯТО ПОЛЯГЛИХ У ВЕРБИЦІ.

Угнівщина, терен близько півріччих наших визвольних боїв, зложила на вівтарі Батьківщини чимало жертв людського життя. Могили Народних Героїв видніють майже в кожному нашому селі. Та найбільше їх в селі Вербиці коло Угнова, де на місцевому кладовищі спочиває в чотирох збірних могилах 2 старшин (чет. Іван Пушкар і чет. Степан Васкан) та 25 стрільців. Тамто щорічно справляє Угнівщина поминки жертв визвольної війни. Цього року в десятиліття великих днів, у неділю, 18. серпня, святковано ці поминки дуже величаво. Вже перед місяцем складено окремий комітет, котрий занявся підготовкою свята і видав друком відповідну відозву до громадянства. При участи сімох священиків відправлено в год. 10. торжественну Службу Божу. На построєній могилі, прибраній вінцями, відправлено панахиду з відчитанням імен поляглих у визвольних змаганнях з Угнівщини. В поході через село на кладовище станули процесії, делегації українських установ і організацій Угнівщини з 50 вінками з відповідними написами, хори з кількох місцевостей і кількатисячний здвиг народу з цілої околиці. По панахиді на могилах виголосив о. Корнило Кузик з Махнова гарну й будуючу проповідь. Від Української Парляментарної Репрезентації виголосив зворушливу промову посол Володимир Кохан. По зложенні вінців відспівали присутні „Ой та зажурились" і національний гимн, не зважаючи на перепони польської поліції. Та помимо тих перепон свято випало дуже величаво і глибоко запало почування присутних. При тій нагоді зложено 100 золотих на будову памятника поляглим.

НЕ ХОЧУТЬ ЗРАДИТИ.

Магомеданська конференція купців, що відбувається тепер у Єрусалимі, відмовилася підписати відозву до магомеданського населення про припинення бойкоту жидівських купців. Учасники конференції заявили, що вони не можуть підписувати відозви, щоби не зробитися зрадниками свого народу.

ЛІТАК ПРОТИ ПОЧТОВОГО ГОЛУБА.

До одного фабриканта коло Дуисбургу, в Німеччині, післали злочинці почтою почтового голуба з листом, в якім зажадали, щоби фабрикант причіпив до голуба поважну суму грошей і так його випустив, бо в противнім разі стрітить його така а така пімста. Фабрикант найняв літак, щоби слідив за голубом, і літак полетів за ним, летун відфотографував дім, до котрого голуб залетів, і дав фотографію поліції, а та арештувала виновників.

ДІЯВОЛЬСЬКИЙ ПЛЯН ДУШОГУБСТВА.

Дорогою поміж Брустурами і Річкою, пов. Косів, переходив Грицько Петрів, селянин з Брустурів. Нечайно злетіла з гори, що над дорогою, велика камінюка і вдарила Петрова в голову. Показалося, що камінюку цю скинули з гори Шмандзюк і Гнатюк, з наміром убити Петрова.

З ЕМІГРАНТСЬКОГО ПЕКЛА НА КУБІ.

Богато емігрантів усіх країн Европи, бажаючи дістатися без дозволу до Америки, їдуть на недалекий від Америки острів Кубу, щоби звідтам пробувати щастя переходу до американської границі. Між ними, як стверджено, є також богато Українців. Всі ті емігранти присуджені здебільшого на загладу. Умови прожитку на Кубі незвичайно важкі; брак праці, пекольна спека і всякі недуги складаються там на справжнє емігрантське пекло. В додатку подає тепер англійська преса про ще одну жахливу пастку, яку заставляють на емігрантів кубанські пачкарі, що складаються з ріжних злочинців. Вони зорганізували на Кубі велике підприємство перепачковання людей до Америки, очевидно за добрі гроші. В самому перепачкуванні людей до країни долара не було би нічого надзвичайного, колиб воно не було таке страшне і злочинне!... Коротко сказавши, кубанські пачкарі не перевозять зовсім емігрантів до Америки, але їх просто-напросто вбивають грабують їх гроші і трупів кидають у море. Уполравившися в такий легкий спосіб з одним транспортом, вертають по якомусь часі по другий, щоби з ним зробити тесаме. Кубанська поліція впала нарешті на слід цих злочинств і почала арештувати серед командантів і залоги найбільш підозрілих пачкарських кораблів. Слідство натрапляє однак на великі перепони ізза браку свідків, бо ті, що моглиби щось більше сказати, лежать на дні моря. Дотепер послано перед суд команду тільки одного такого корабля „Делiріо", якій доказано вбивство 11-ох емігрантів і одного поліційного агента.

ДІВЧИНА ЗГИНУЛА ВІД КОЛІС ВОЗА.

У шпитали Сірих Монахинь у Ріджайні, Саск., умерла о півночи 11 вересня 21-літня дівчина Тереса Бенешовська, дочка Івана Бенешовського з Дайсарт. Дівчина помагала батькови при живах на фармі і дісталася коням під ноги, коли коні з возом сполошилися. Колеса воза перейшли її через груди. Покалічену забрано зараз до шпиталю, однак всі старання вратувати її життя були даремні.

ПІШКИ ДОВКОЛА АВСТРАЛІЇ

Австралієць Лоренс О'Шогнефі обійшов пішки довкола всю Австралію, щоби спростувати невірний поговір, немачеб то австралійці лякаються заходити в глиб свого краю. 13 місяців треба йому було, щоби зробити цей прохід на 8,000 миль від Мельбурну до Перт. Два товариші, що вибралися з ним разом, покинули його при Квінсленд.

ДОСМЕРТНА ТЮРМА ЗА КРАДІЖ $5.50.

В Дулут, Мінн., засуджено на вічну тюрму Люиса Маріно з Шикаго за те, що вкрав у малого хлопця $5.50. Висока кара була наслідком того, що він вже попередними разами був караний за такі самі проступки. Враз з Маріном засуджено на пять до двацять літ тюрми його спільника, Михайла Бродяка, 21-літного парубка з Винніпегу, Оба засуджені признаися до около тузина розбишацьких нападів у північній Міннесоті та Висканзін на протязі минулого літа.

БОМБИ У ЛЬВОВІ.

На відкриті Східнього Ярмарку у Львові (про це була вже коротка телеграма в „Свободі"), що відбувалося надзвичайно урочисто в звязку з приїздом на відкриття делегації французьких парляментарів та инших чужоземних гостей і журналістів, зроблено 4 замахи, що спричинили паніку на території ярмарку та в місті. Плякати та реклями вистави, поставлені перед залізничим двірцем, були підпиляні й упали саме тоді, як мали проїздити гості. В той самий час у вантажному відділі вибухла бомба, що була в одному чемодані. Почалася пожежа й паніка на двірці.

Коли львівський воєвода Борковський і міністер торговлі й промисловости Пятковський їхали на відкриття ярмарку, на одній вулиці, де вони проїздили, у якогось перехожого завсачу вибухла бомба. Виявилось, що заарештований перехожий — Українець Терещук. Терещук зазнав легкої контузії. Поліція намагалася замовчати про цей випадок, щоб не перервати свята, але чутки про замах на Пятковського поширились по місті і спраили тим більше вражіння, що в той самий час стався другий замах на території ярмарку.

У приміщенні ярмарку кинули бомбу, яка вибухла з великою силою. Люде, що були в приміщенні, поранені. Поліційна облава спричинила паніку серед публики, але наслідків не дала. В наслідок цих терористичних актів свято було зірване. Гадають, що ці замахи зробили Українці.

АНГЛІЙСЬКО-РОСІЙСЬКЕ ПОРОЗУМІННЯ

ПЕРЕД ПРИНЯТТЯМ РАДЯНСЬКОГО ПОСЛА В ЛОНДОНІ РОСІЯ МУСИТЬ ЗАЯВИТИ ЗГОДУ НА ПЕРЕГОВОРИ В СПРАВІ БОРГІВ ТА ЗОБОВЯЗАТИСЯ ПРИПИНИТИ ПРОПАГАНДУ В БРИТАНІЇ.

ЛОНДОН (Англія), 28 вересня. — Англійське правительство оголосило офіціяльне повідомлення про те, що між Гендерсоном та Довгалевським осягнено порозуміння про відновлення дипльоматичного звязку між Англією й Росією. Росія зобовязується перед призначенням свого посла до Лондону й англійського до Москви дати гарантії, що російські большевики припинять пропаганду по всій британській імперії. Крім того радянське правительство повинно дати свою згоду на переговори в справі російських боргів Англії.

Бувший премієр-міністер, Болдвін, теперішній лідер парляментарної опозиції, заявив, що він готується гостро атакувати в парляменті правительство Мек Доналда, яке, не добившись від большевиків відповідних гарантій на припинення комуністичної пропаганди, згодилося відновити дипльоматичні зносини з Москвою. Він указує на те, що сліди московської комуністичної пропаганди подибуються у всіх закутках Британії, а тому зі сторони опозиції урядови Мек Доналда доведеться витримати сильний атак.

ПОКЛАДАЮТЬ ВЕЛИКІ НАДІЇ.

СПОДІВАЮТЬСЯ, ЩО ПОЇЗДКА МЕК ДОНАЛДА ДО АМЕРИКИ ПРИНЕСЕ ВЕЛИКУ КОРИСТЬ.

ЛОНДОН (Англія), 28 вересня. — Вчора у вечері відїхав до Савтгемптону мек Доналд, щоби звідти їхати на пароплаві „Беренгарія" до Америки. Провожати його прийшли до залізничої стації тисячі народу. З натовпу увесь час чулися викрики найліпших побажань.

Король прислав Мек Доналдови спеціяльного листа з побажанням успіху в переговорах з Америкою, щоби ними зблизити дві великі держави. Бувший премієр Болдвин особисто відвідав Мек Доналда й, бажаючи йому успіху, підкреслив, що вся Англія, без ріжниці партій і груп, сподівається великого успіху від його поїздки.

Мек Доналд їде до Америки не як представник лише правительства певної політичної групи, в даному разі Партії Праці, але як представник всього англійського народу. Сам він висловив надію, що йому пощастить зробити Атлянтійський океан „вужчим", себто прийти до щирого й корисного порозуміння між Англією та Америкою.

ЯПОНІЯ ПРИЙМАЄ ЗАПРОШЕННЯ.

ЯПОНСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО ЗАЯВИЛО, ЩО ВОНО ПРИЙМЕ ЗАПРОШЕННЯ НА МІЖНАРОДНЮ МОРСЬКУ КОНФЕРЕНЦІЮ.

ТОКІО (Японія), 28 вересня. — Японське правительство на спеціяльному свойому засіданню вирішило післати негайно інструкції свойому послови в Лондоні в справі майбутньої конференції по обмеженню морського зброєння. В тих інструкціях доручається послови заявити Мек Доналдови, що його відїзду до Америки, що Японія згодиться взяти участь у міжнародній морській конференції по обеззброєнню.

Морський міністер Такарабе заявив, що він певний, що Франція та Італія також згодяться взяти участь в конференції, але буде би розуміє що де конференції порозуміття їм між собою й Японією так, як це тепер робить Америка та Англія.

ПЛАТЯТЬ КАРУ ЗА МУСОЛІНІЯ.

ПРІМО ДЕ РІВЕРА НАЛОЖИВ КАРУ НА ТОРГОВУ ПАЛАТУ ЗА КРИТИКУ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ В ІТАЛІЇ.

МАДРИД (Еспанія), 28 вересня. — Еспанська торговельна палата на предложення італійської торговельної палати навязати торговельні взаємовідносини відмовила відмовно.

Свою відмову вона мотивувала слідуючими словами: „Ми не можемо увійти з вами в торговельні зносини, бо в Італії не прийшло до зміни політичного режиму". За це еспанський диктатор наложив кару на палату в квоті 25,000 пезет.

КАРАЮТЬ ЗА СТАРУ АЗБУКУ.

АДАПАЗАР (Туреччина), 28 вересня. — В місцевій вязниці чекають суду три магомеданські священики та одна жінка за навчання дітей арабської азбуки. Як відомо, Кемал Паша заборонив уживання й навчання в Туреччині арабського письма, а замінив його латинським.

Арештована женщина й священики старалися навчити дітей читати арабське письмо, щоби виховувати їх релігійно, бо в Туреччині нема жадного корану (святе письмо), написаного латинськими літерами.

МУСОЛІНІ РОЗПРАВЛЯЄТЬСЯ З ПРОТИВНИКАМИ.

РИМ (Італія), 28 вересня. — Росі, бувший особистий приятель Мусолінія та визначніший фашистівський діяч, що в один час був найвпливовішим фашистівським у міністерстві, тепер засуджений фашистівським військовим судом на 30 років вязниці. Засуджено його за агітацію проти диктатури Мусолінія й нібито за організацію замаху на його життя.

Росі в 1924 році зрезигнував з уряду фашистів, засуджуючи бруталну політику Мусолінія, й скоро змушений був емігрувати до Франції. Там він увійшов у звязок з антифашистівськими групами емігрантів. Був арештований два роки тому на кордоні Франції, коли вертався до Італії.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 6, 1911, under the Act of March 3, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	[illegible]

За оголошення редакція не відповідає.

В Канаді належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ОСЬ ДЕ МІСЦЕ ПОКАЗАТИ

Перед сенатом розгорілася незвичайно завзята дебата за виконування прогибіції в Дистрикті Колумбія.

Дебата почалася з того, що сенатор Гавел виступив з заявою, що у Вашингтоні не виконується як слід прогибіційного закона; що про се всі знають, не тільки приватні люди, але й урядники прогибіції; та що й сенатори, які нераз виступають у конгресі як завзяті прихильники прогибіції, нераз бувають на приняттях, де горівка пливе свобідним руслом.

На сю заяву обрушився президент Гувер та завзивав сенатора Гавела, щоби він сказав отверто, коли й де були такі приняття, котрі сенатори брали участь у таких приняттях, де такі приняття були і таке инче. Начальник прогибіції сейчас додав, що коли Гавел подасть йому імена сенаторів, гостий і хазяїв таких принять, то він сейчас виступить проти них з процесом за нарушення прогибіції.

На се Гавел виступив знова зі заявою, що домагання президента та прогибіційного начальника є неможливе до виконання. Під сим сенатор певно розумів, що коли він був прошений на приняття, то йому тепер неможливо виступати проти хазяїна, що його гостив. Робити такий поступок може тільки нечесна людина. Зле було бути на такому приняттю, але ще гірше опісля робити донос. Деколи злодії або грабіжники граблять, а зловлені пробують уникнути кари через видання своїх спільників та товаришів. Таких злодіїв находять тільки загальну погорду. Їх з обридженнєм називають „сквілерз". Богато країв у світі виразно забороняє вживання таких „сквілерз"; видно, сі краї вже воліють звичайного злочинця, що поповнив злочин і готов за те потерпіти кару, як злочинця, що й злочин поповнив, а відтак хоче викрутитися від відповідальности через складання вини на другого.

Цікаво, чому саме справа прогибіції в Колумбійськім Дистрикті так живо обійшла федеральний уряд; що він не вагався закликати сенатора стати „сквілером" на тих, що йому робили приняття. Причина сього явища в тому, що прогибіційні прихильники на оправдання невдачі прогибіції покликуються звичайно на неохоту стейтових урядів помагати федеральним урядникам виконувати закон. Тимчасом у Дистрикті Колумбія стейтової влади нема. Він увесь під контролею конгресу. І коли там прогибіція не виконана як слід, то все винуватення стейтових урядів за невдачу прогибіції, се простий викрут, се просте складання вини на плечі других.

В. Богуш.

ЗА УКРАЇНСЬКУ ВЕЛИКУ ДЕРЖАВУ

Цілий світ переживає нині дуже глибоку та затяжну кризу господарську, соціяльну, політичну та культурну. Ця криза розпочалася ще за довго до останньої Світової Війни. Війна та викликані нею всякі зміни на цілому світі, а особливо в Европі, лише ускладнили та поглибили цю кризу. На жаль, европейська війна та революційний рух застукали українську націю у значній мірі несподівано, а тому наші провідні політичні угруповання не зуміли повести українську націю тим шляхом, який забезпечиви її перемогу та визволення. До того сама наша нація знаходилася перед війною в такому взагалі розпорошеному та національно виколощеному стані, що навіть геніяльний провід був би мабуть безсилий перебороти всі ті труднощі, які довелося перебувати нам підчас недавньої боротьби за відновлення суверенної та соборної державности.

Проте героїчна боротьба 1917—1919 рр. увійде в нашу тисячлітню історію як блискуча сторінка, не зважаючи на невдачі та сучасне сумне становище. Майбутні українські історики докладно з'ясують, чому саме українська нація не виборола собі державности в той час, як деякі щасливіші нації здобули собі визволення. Тому я не буду зупинятися на аналізі цеї нашої боротьби. Ні, я маю намір висвітлити лише ті явища, що у великій мірі параліжували нашу боротьбу за державність та з'ясувати, яким шляхом може українська нація в будучині визволитись з під чужоземного панування та вибороти собі Суверенну Соборну Державу. Передовсім доводиться сконстатувати, що 15 років тому ми не мали виплеканої ідеї суверенної державности. Тоді майже всі українські політичні угруповання не зважувалися йти далі домагань національно-територіяльної автономії в межах імперій Габсбургів чи Романових. Звичайно при таких обставинах ідея сепаратизму від Росії чи Австро-Угорщини, як також питання збройної боротьби за власну державність не були поширені в масах, а плекалися лише в колах молоді та поміж нечисленними групами наддніпрянської еміграції. Мало того, коли військові події та вибух революцій на Сході Европи поставили ідею української державности на порядок денний, то провідні українські політичні кола теж довгий час не відважувалися викинути прапор суверенної державности. Це свідчить про те, що ми ще не усвідомили собі тої великої цілі, яку має відограти українська нація на Сході Европи. Тай не дивно, бо століття московсько-польської неволі позбавили українську націю не лише її вищих суспільних верств, які пішли на службу чужій державности та культурі, але разом з тим у значній мірі позбавили наші маси національної свідомости та накинули їм невільницьку психольогію покори або ненависти. Цілком зрозуміло, що при таких обставинах ідея української великодержавности Володимира чи Ярослава та ідеольогія панування української нації на Сході Европи була чужою не лише для мас, але й для українських провідних кол. Тоді ми доросли були що найбільше до ідеї визвольних змагань наших гетьманів, які боролися за волю України з Москвою проти Польщі або з Варшавою проти Росії. Цим ми не маємо заміру зменшувати історичних заслуг Великого Богдана, завзятого Дорошенка або мудрого Мазепи. Ні, ми лише констатуємо, що Українська Народна Републіка утворилася як автономна держава й лише з часом перетворилася в незалежну. Так само й сучасна Українська Радянська Република знаходиться під зверхністю Москви, як свого часу наша козацька держава була в залежности від польських королів або московських царів.

На цей шлях наших гетьманських традицій стали й провідники УНР. Раніще С. Петлюра, а згодом його заступник А. Лівицький ціною зречення наших західних земель сподівалися за допомогою Варшави відновити українську державність на певному терені (поміж Дністром та Дніпром), що нині знаходиться під московською зверхністю. Нема сумніву, що така невеличка держава була б лише польською іграшкою, не кажучи вже про те, що західні землі й на далі залишилися під польським пануванням, а лівобережні під російським. Сучасні керовники УНР ще й досі тримаються цієї шкідливої та утопійної концепції, не розуміючи своєї дійсної ролі. Тимчасом польський імперіялізм використовує їх акцію лише в своїх цілях і так само, як Москва використовує Совітську Україну для поширення свого панування в Европі та для будування „соціялізму" коштом українських природних богацтв, неімовірно визискуючи працю наших селян-хліборобів.

З сумом треба сконстатувати, що також певна група галицьких політичних діячів під впливом недавної тимчасової невдачі, стратила віру у можливість утворення Суверенної Соборної України, а натомісць стала на шлях гетьманської традиції визволення наших земель за допомогою Москви. Коли українські комуністи домагаються приєднання наших західних земель до Совітської України, то це зрозуміло. Але українські державники повинні мати свою програму визволення української нації, а не ставати агентами пролетарської революції чи попихачами міжнародного капіталу.

Наша недавна героїчна боротьба за суверенну соборну державність, підчас якої пролилося стільки крови найкращих синів України, виплекала той національний ідеал, який повинен і в будуччині бути нашим дороговказом; за нього ми маємо боротися з усім завзяттям та рішучістю нації, що змагається не лише звільнитися з чужоземної неволі, але також претендує на велике державне становище та належне їй місце під сонцем. Український націоналізм, що народився підчас збройної та кровавої боротьби за наше визволення, а нині формується та кристалізується у виразну політичну ідеольогію, поширюється на всіх українських землях, а також поміж европейською та американською еміграцією. Він намагається сінтезувати наші традиції визвольної боротьби з тою ідеєю української великодержавности, яка тисячу років тому назад опанувала була Східну Европу. Український державницький рух стремить відновити панування української нації на всіх просторах київської держави Олега та Святослава, Володимира та Ярослава. Тоді Польща була другорядною державою, а Росії властиво ще не було бо заселені Москалями князівства-землі були під зверхністю київських великих князів. Звичайно ми не ставимо собі неможливих і утопійних завдань опанувати землі, заселені Поляками або Москалями, але майбутня Суверенна Соборна Україна коли осягне свої межі, буде справді великою та могутньою державою з простором у 900 тисяч кв. км. та з населенням коло 55—60 міліонів. Від Карпат аж по Кавказ та Каспій, від Дунаю аж до Волги, оперешись о Чорне та Азовське море, велика українська держава обєднає всі українські землі та визволить їх з під московсько-польської тяжкої вікової неволі.

(Конець буде).

ПІД РОЗВАГУ НАШИМ БРАТАМ БУКОВИНСЬКИМ УКРАЇНЦЯМ ЗА МОРЕМ.

Ті з наших людей, що виїхали за море, тужать ціле життя за рідним краєм, за рідними сторонами, за рідним селом. І нераз приходиться читати листи зза моря, де наш еміґрант просить написати йому, що діється в його рідних сторонах, як жиють тепер тут люде й т. п. А чи може бути краще поінформований емігрант, як через свою газету, яка виходить у краю й яка пише про все, що діється в краю, що діється по наших селах, рідних селах кождого емігранта.

Пренумеруючи газету, справляє він собі й своїм рідним за морем приємність і втіху, а крім того підпомагає він свою рідну українську пресу в краю, пресу, що являється одиноким оружем боротьби проти чужонаціонального гнету й одиноким оборонцем наших загарбаних прав.

Коли почала виходити наша газета, післали ми її і на кількадесять адрес наших американських та канадійських емігрантів. Три місяці висилали ми газету, але не одержали крім двох випадків, ані одного цента передплати. Сумне се явище, яке годі пояснити.

У сей спосіб наші емігранти, яким ми висилали газету, не то, що не допомогли нам, але ще й наразили нас на страту, що підкопує наше й так трудне положення. А газета не тільки, що подає нам найновіші вістки з краю, але й лучить нас усіх і не допускає, щоби ми затратили свою національність, „не потурчились, не побусурманились".

Тому пробуємо ми вислати ще раз нашу газету за море з тою вірою, що наші браття зрозуміють вагу живого звязку з краєм, який може вийти на користь української нації.

Наш часопис „Час" виходить щоденно й коштує 1 доляра місячно, а також як тижневик для селян і коштує тільки 2 доляри річно. Сума, на яку може спромогтися й найбідніший емігрант. Допомога емігрантів пресі хочби тільки самою передплатою скріпить не тільки нашу пресу в краю, але й наше національне становище взагалі. Датки на пресовий фонд далиб змогу закріпити й поширити наш часопис.

Адреса нашого дневника й тижневика є: „Czas", 4 Petrovici St., Cernauti, Roumania, Europe.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

Н. Н.

Радянська Україна.

(5)

Щодо легкої індустрії, то за пятирічним пляном проектується реконструувати частину старих цукроварень (що до 20-30 не працюють, частина з них вже зовсім непридатна до відновлення, бо дуже поруйновані або цілком знищені) та побудувати 10 нових (з них 3 вже будуються: дві будує цукротрест, а одну кооперація, бо Москва не дає грошей). Проте Москва годиться тільки на пять, а решту пять намагаються будувати в Московщині. Крім того Держплян України виробив проект будування низки шкіряних заводів, фабрик взуття, консервних та беконних, фабрик маслобоєнь, олійниць, парових млинів, а також має намір підтримувати розвиток місцевої харчової та кооперативної промисловости.

Нарешті пятирічка передбачає, хоч, що правда, в дуже малих розмірах, поширення української ткацької промисловости. Так мають збудувати фабрику лантухів, прядивну фабрику в Полтаві, бавовняну в Одесі, одну трикотажну та одну вовняну, а також дві фабрики штучного шовку й кілька фабрик одягу.

Чи дасть Москва необхідні ресурси на поширення та переустаткування цеї республиканської легкої індустрії, важко сказати, бо це вже не перший раз українські господарники виробляють свої пляни, але реалізація їх все відкладається через саботаж їх російських колеґів.

Дуже повільне темпо індустріялізації Союзу за останні два роки, а також щорічні невдалі хлібних кампаній та загальна сільсько-господарська криза й періодичні неврожаї, які зривають не тільки плян поширення експорту та імпорту, а взагалі зводять на нівець цілий господарський плян, примусили совітську владу нарешті звернути увагу на реконструкцію та інтенсифікацію хліборобської продукції. Ми вже згадували, що за пятирічним пляном передбачається значно поширити совхози та колхози, як також піднести врожайність землі на 25%, щоб таким робом побільшити гуртову сільсько-господарську Союзу на 30-40%. На Україні проектується підвищити гуртову продукцію навіть на 40-45%, а товарову на 50-55%. Для цього протягом пяти років у сільсько-господарську продукцію України мають вкласти 800 міл. карб. (Москва годиться власне на 600-700 міл. карб.), з чого 250 міл. карб. передбачають витратити на колективізацію, а 300-350 міл. на капітальні вклади у хліборобство взагалі (меліорація, угноєння, тощо). Разом з тим скількість тракторів на Україні мають начебто побільшити до 30 тисяч, а машинізацію взагалі майже подвоїти. Щоб піднести врожайність, проектується також подвоїти землевпорядження (з 10 міл. гектарів в 1928 р. до 20 міл. гектарів в 1938 р.) та використати 180 міліонів пудів мінерального угноєння. У якій мірі цей пятирічний господарський плян буде здійснено, звичайно не можна сказати, бо це залежить також від богатьох непередбачених явищ господарського характеру. У всякому разі він вимагає величезного напруження всього совітського державного апарату, та ще більшого з боку робітництва та селянства. Бо нпр., передбачається шляхом раціоналізації та піднесення продуктивности праці понизити собівартість продукції на 23-25%, бо для поширення промисловости необхідні кваліфіковані робітники та технічний персонал, а за пять років при сучасному стані совітської освіти дуже важко їх здобути в потрібній скількости. Бо для капітальних вкладів потрібні величезні фінансові ресурси, а тимчасом внутрішні совітські позички все тяжче буде розміщати примусово поміж службовцями та робітниками, не кажучи вже про селян та міщанство. Бо ураховуючи зріст загальної дорожнечі та культурних потреб мас, тощо, совітська влада передбачає підвести заробітну плату до 1933 р. на 50% а тимчасом міліони селян-хліборобів не можуть сподіватися на значне піднесення цін на сільсько-господарські продукти, щоб таким робом здобути фінансові ресурси на інтенсифікацію свого господарства. Отже чи поліпшиться за пять років матеріяльне становище селян на ґрунті майбутнього піднесення врожайности землі та передбачення загальної інтенсифікації сільського господарства, з певністю важко сказати. Ми гадаємо, що це малоймовірне.

Тай сама совітська влада гадає, що на підставі виробленого пляну індустріялізації не можливо розвязати проблеми перенаселення та безробіття. Тому вона проектує протягом певного ряду років переселити кілька міліонів незаможних та малоземельних селян з европейської частини Союзу до Сибіру, Казакстану та на Далекий Схід. А тому, що особливо гостро стоїть проблема аграрного перенаселення якраз на Україні, то **український наркомзем виробив плян переселення за її межі около 2 міліони селян хліборобів.** Звичайно, за пять років такої скількости виселити не можна, бо українські незаможники не мають достатніх ресурсів для перенаселення, а уряд теж не в стані їм дати належної допомоги та **крім того союзний уряд не годиться дати для українських переселенців вистарчаючу скількість придатної для хліборобства землі з вільних кольонізаційних фондів Союзу.** Нам здається, що навіть і за десять років не легко буде здійснити цей проект, бо наприклад протягом останніх 20 років перед війною з України переселилось не більше 2 міл. селян-хліборобів.

Тому проблеми аграрного перенаселення, а також безробіття за совітської індустріялізації та інтенсифікації не можна розвязати не тільки за пять чи 10 років, а мабуть взагалі неможливо. Бо що року на Україні збільшується населення на 500-600 тисяч, з чого 100 тисяч приростає по містах, а решта по селах. Правда, що року не менше 100. тисяч сільського населення тікає до міст і там залишається назавжди, так, що міське населення України зростає річно на 200 тисяч, а сільське на 300-400 тисяч душ. Цебто до 1933 р. міське населення збільшиться на один міліон (в грудні 1926 р. на підставі останнього перепису було по містах України 5,247 міл. душ), а сільське не менше як на 2 міліони (в 1926 р. було 23,624 міл. душ сільського населення або коло 81%). Отже загальна скількість населення України з 28,871 міл. у 1926 р. збільшиться майже до 32 міл. в 1933 р. Якщо уважати, що до цього часу виселиться з України 1 міл. душ (це малоімовірне), а один міліон знайде працю в промислі, транспорті, торзі та на службі (це теж важко припустити), **то й так у сільському господарстві прибавиться не менше одного міліона робучих рук, які збільшать ті два міл. напів-безробітних сільських пролетарів, що й тепер не знають, де прикласти свої руки до праці** (пів року вони працюють у хліборобстві, тощо, а пів року сидять без праці та голодують). Бо не треба забувати, що в 1926 р. на Україні було 340 тисяч сільсько-господарських та лісових робітників, 415 тисяч наймитів (з чого 200 тисяч дорослих, 130 тисяч пастухів, та 85 тисяч инших) і взагалі 4.5% усіх селянських господарств (цебто коло 200 тисяч з 5 міл. душ населення) були безпосівні.

Дані з перепису 1926 р. вказують, що на Україні робітники складали 6% населення, службовці 4.2%, инші професії 2% (торг, тощо), безробітні 1.1%, а селяне хлібороби 86.7%. У сільському господарстві працювало 87.5% населення, у фабрично-заводській промисловости 3.6%, у кустарно-ремісничій промисловости 2.3%, у торзі 1.3%, решта у транспорті та на инших службах. Характеристично, що безробітних по містах і селах перепис нараховував коло 350 тисяч, тоді як наркомпраці та профспілки тільки по містах нараховували тоді 230 тисяч безробітних.

Цілком зрозуміло, що коли в 1926 р. на Україні було з усього населення лише 10.2% службовців, кустарів, наймитів та робітників (коло 3 міл. разом) та 2% инших (коло 600 тисяч), **то протягом 5 років промисловість, торг та служба не в стані дати працю ще одному міліонови робучих рук, одночасно з тим забезпечивши працею також кількасот тисяч старих безробітних (у 1928 р. скількість безробітних на Україні підвищилась до 500 тис.). Навпаки, можна гадати, що скількість безробітних до 1932 р. ще збільшиться,** бо по містах та робітничих центрах щорічно знаходить працю тільки 150 тис. нових робучих рук (тай то частина з них безупинно прибуває з Росії). Отже імовірно, що по містах та промислових центрах скількість безробітних збільшиться до 500 тис., а на селах кількість напівбезробітних селян пролетарів піднесеться з двох до трох міл. душ.

Як бачимо, щоб розвязати проблєму перенаселення та безробіття із звязанними з ними злиднями та голодом, необхідно у ближчі роки значно збільшити темпо розвитку промисловости (нині на Україні нараховується тільки коло 2 міл. робітників, з чого у фабрично-заводській промисловости коло 1 міл.), щоб вона могла охопити принайменше ще 2 міл. робучих рук, необхідно подвоїти врожайність селянських засівів, піднести продуктивність сільсько-господарської продукції взагалі та прискорити перехід українського селянства до инших нехліборобських галузей господарства. При таких умовах Україні зовсім не буде потреба виганяти своїх громадян у світ за очі до Сибіру, Уралу, Зеленого Клину. На жаль, при пануванні совітської влади та при системі диктатури компартії такі перспективи треба вважати утопією, хоч нпр. у Західній Европі цього вже досягнуто і таке становище не уважається чимсь особливим.

(Конець).

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ДОБАЛАКАВСЯ ДО КІНЦЯ ШНУРА.

Відколи я читаю газети, — а се вже буде трицять літ з верхом, — я ще ніколи не бачив чоловіка в такім прикрім положенню, як отсей отець доктор Микола Копачук.

Представте собі тільки чоловіка, що до сорокового року свого життя був православним. І то вродженим православним. Уродився в православній вірі, виховався в православній вірі, чавить на православну теольогію ходив, православним катихитом став, себто других православної віри вчив, навіть православним доктором богословія став. Здавалося, чоловік добре вріс в праволавну віру. Приїхав до Америки й став малощо не православним епископом. Великий православний хрест на грудях чи понижче грудей носив, православних священиків іменував, православну епархію орґанізував, словом: був таким православним, яких мало. Що він там за той час на католицьку церкву говорив, сього вже не треба й згадувати. Не тільки говорив, але й писав. Бо наш отець доктор і до пера має амбіції, і редактором хоче бути. Видавав православні органи й епархіяльні вісти, — словом, на всі боки розривався за свою віру.

Відомо, не всі Українці православні. Є богато Українців католиків, які собі не злюбили православну пропаганду. Не злюбили й виступали проти неї. Але боротьба боротьбою, а католики приватно, коли мова прийшла за о. д-ра Копачука, казали: „Се є одинокий щирий православний. Вродився в сій вірі й її держиться. Не любимо ми його, бо він не з нашої церкви, але одно йому мусимо признати: вдержливий чоловік. Що любить, те голосить. Неподатлива натура. Коби так наші католики. — і зрештою таки всі Українці. — були такої твердої віри, як отець доктор". Не любили католики отця доктора як православного, але всетаки, як він колись попав у національну, нецерковну газету, то його ми прочитали. Думали ми: „Тут пише людина те, в що щиро вірить. Ся людина певно не похитнеться. Аж тут пише чоловік, який так і помре".

Прийшли нові часи, трохи тяжкі для католиків. На папськім престолі засів польский прихильник, який нахилив своє вухо польським підшептам та став навертати українську католицьку церкву на польський бік, щоби з неї зробити те, що Полякам треба, себто орудя для нищення українського народа. Українські католики піднесли протест. Рим наслав нам на епископа чоловіка, який з усіх заповідей церкви знає тільки одну заповідь: послух. Українські католики кажуть: „Рим нас віддає у польські лабети. Борімся проти сього, бо се шкідливе для церкви й для народа". А він на нас як не стукне: „Безбожники! Безвірники! Прокляті! А послух де?" Народ зчудувався. Якто? В нашій церкві та ми маємо бути рабами? Якто? Нашу церкву мають Поляки вживати для нищення нашого народа, а ми маємо слухати, коритися, поклони бити? Люде ми, чи худоба? То се релігія, чи політика?

Повстали громади проти польського курсу в католицькій церкві, повстали й священики. А епископ усе тільки кликав до послуху. Корись, худобо! Тобі зась до своєї церкви. Рим сказав. Конець.

В ту хвилю православні стали підносити голос. Їм і не можна дивуватися. Вони здавна говорили, що Рим може нас зрадити Полякам, і коли вони дістали в свої руки доказ, то певно вони мовчати не могли. Католики сього не любили, що православні про се говорили, але що було католикам робити? Сонця правди не закриєш. Правди не заперечиш.

Хтож тоді виступав між православними з ріжними промовами й статтями про польсько-папські коншахти? Знов той самий отець доктор Копачук. Писав статті за статтями. Ми гадали, що він за богато пише. Людям уже надоїдало ці статті читати. Аж нарікати стали люде: „Чому все отець доктор і отець доктор? Чому йому не замкнуть рота? Невжеж він один має право говорити, а другі ні?" Ми й не знали, що редактори таки здержували отця доктора, що редакційні шафи від його статтей проти католицької церкви аж тріщали, а на сторінки газети тільки десь котрась попадала.

Не хвалили обі люде тих статтей отця доктора дуже. Казали: „Отець доктор забогато про ту зраду українських католиків папою пише. Ми віримо йому, що він пише те, що він у своїм серци щиро вірить, але пощо се йому пилити? Чочо він мішається в справи католицької церкви, коли він православний? Чи справ католицької церкви не поружимо ми самі?"

Але отець доктор і на се мав добру відповідь. Чи про Литву статтю пише, чи про Італію, чи про Польщу, а всюди нам покаже, що нам, усім Українцям, треба думати про відносини Риму до України, бо се не тільки справа одної католицької церкви, а справа нас усіх Українців: і православних, і католиків, і баптистів, і безконфесійних.

Писав таке отець доктор явно й між стрічками, коли він, будучи сам православним, писав за католицьку церкву.

Замовк отець доктор на якийсь час і нарікав дехто, що редакція „Свободи" замкнула рот отцю доктрови. Навіть, що на нього кривдували собі, стали тепер казати, — от щоби щось редакції докорити: „А таки шкода було статті отця доктора кидати до коша. Десь колись і він щось цікавого сказав. Най би був писав. Який він там є, такий є, але одно йому навіть ворог мусить признати: він лише те, в що свято вірить. Він держиться ціле життя одної лінії, і з неї ніколи не схибне".

Нагло, ні звідси, ні звідти стали ходити глухі вісти, що отець доктор Копачук став католицьким священиком. Ми в се не повірили. Навіть ми, католики, що хотіли би, щоби наша церква росла, не хотіли в се вірити. Якто? Той, що родився в православній вірі? Що був православним священиком? Що учив дітий православної віри? Що був православним гейби-епископом? Що він православну пропаганду? Що закидував Римови згоду з Поляками? Що писав і писав проти Риму й вписатися не міг?

Ні, се неможливе. В се ніхто не міг повірити. Та що його могло до того довести? В сю хвилю богато українських священиків, через ту польсько-римську угоду, покидає католицизм, а не православіє.

Але прийшли вістки, що се, в що ніхто не міг повірити, таки правда. Отець доктор Копачук справді став католицьким священиком. Усяко люди собі пояснили се. Дехто його ганив, а другі сказали: „Чоловікови вільно змінити погляди. Се вже його приватна справа. Справа його сумління. Хто знає, чи се не добре, що він там пішов в ту церкву й на власні очи переконається, чи се правда, що він, не будучи в тій церкві, писав. Се добре й тому, бо такий чоловік, що такі довгі роки побував в одній церкві, а відтак перейшов до другої, не буде вже люто нападати на людий з противної церкви. Такий чоловік буде відноситися зі зрозумінням до людських помилок. Коли він самий помилявся через майже пів століття, то як він може осуджувати других? Коли він і високі школи кінчив, і доктором здавав, і катехитором був, і капеляном, і редактором, і епископом православної церкви, а тепер став католицьким священиком, то чейже він буде відноситися толерантно до тих, що далі лишилися в тих таборах, котрі він покинув. Таких нам людий треба більше. Нам треба більше, щоби священики з православної церкви перейшли до католицької, а з католицької до православної, то може скоро прийшлоби зближення між ними і між українським народом".

І знов отець доктор зробив нам несподіванку. Ми гадали, що він буде працювати тихо, мирно, з покорою признаючи свої давні заблудження. Тимчасом він ледви став католиком, що миро католицьке на ньому не прискло, а він уже почав нас, старих католиків, учити. І ще як учити. Старі католики скажуть слово, два, а він тисячі, скінчити не може. Ніхто другий говорити не може, тільки він один. Нині він нас учить, що се католицизм. Нині він у католицьку газету пише й цілому клерови й Українському Народному Союзови розказує й всім вірним, як треба розуміти католицизм, що нам вільно, чого нам не вільно. Словом як то каже, більший католик, як самий папа.

Ми ще гадали, що отець доктор Копачук не буде посуджувати справ громадських, про котрі він рік тому мав погляди, дуже незгідні з поглядами Риму. Але він і тут завів наші надії. Він нині лає всіх тих, котрі йому колись давали можливість сказати слово проти Риму. Він нині пятнує — ви гадаєте може, що отця доктора Копачука з минулого року? Ні, він нині пятнує тих, що далі лишилися при своїх давних поглядах, що далі йдуть по тій дорозі, котрою донедавна й отець доктор Копачук ішов.

Спитати тепер можна отця доктора: За кого він властиво має читачів тої газети, що поміщує йому такі писання? Чи він думає, що українські католики вже такі наївні, що не бачать, яка моральна вартість цілої мерзости писанини отця доктора?

Ньоарчанин.

Добрий примір. Ученик: Прошу, що це таке пан професор написали на моїй задачі? Ніяк не можу прочитати?

Учитель: Там написано: „Треба на будуче писати виразніше!"

—o—

Цензура. Раз у віденськім театрі давали дуже легку пєсу, тому вже після першої вистави заборонила її поліція. Цісар Франц І., за якого володіння це пригодилося, сказав до своєї жінки, коли довідався про заборону: „А то добре, що ми вчора пішли до театру та бачили цю пєсу. Я зараз подумав собі, що її більше не будуть представляти, бо буде заборонена!"

—o—

Тяжко. Перший маляр: Нині ніяк не можу працювати. Не маю сну з причини обіду.

Другий маляр: Дуже легко зарадити цьому: покладися тай переспишся.

Перший маляр: Коли не маю грошей на обід.

—o—

— Пане Лев, я чула, що вас визвали на двобій. Будете битися?

— Навіть мені не сниться!

— А то назвуть вас підлою собакою.

— А хай називають. Я й так волю підлу живу собаку, ніж убитого льва.

—o—

Практична і цікава книжка. Гість: Що? Три долари ця книжка?! Ні, це вже занадто дорого!

Книгар: Богато за повість, при якій із цікавости забудете їсти й пити? Навпаки, це дуже добре ульокований гроші!

„ПАНИЧІ".

Була 10. година вечора, коли особовий поїзд підїхав до малого перестанку на шляху Станиславів-Чортків.

Виcіло з нього двоє людей. Швидкою ходою перейшли біля будинку й почвалали селом.

Ніч. Холодний вихор віє в очі. Пізна осінь. Снігу ще нема, а дороги розбиті, груда; січе дрібненький, зимний дощик.

Залізничий будник постояв трохи на шляху, поки поїзд зїхав із очей, а потім плюнув і пошкандибав у свою теплу будку.

— У, погань на дворі! Десь усі святі пішли до чорта в гості! А тут ще якісь паничі ходять... Ігій, у таку пору... То вса гріх на двір вигнати, а дідько людей носить... бурмотів старий та щільно обтикав двері своєї хатини.

Був це 1922. рік і лиш винятково лучалися такі темні ночі, як ця. Звичайно розсвітлювала їх червона заграва пожеж. Горіли панські двори та стирти щойно зібраного збіжа, палали мазурські загороди. Пани одні виїздили на захід, другі непевні були дня ні години. Раз у раз доходили чутки, що там убито війта, польського прислужника, там узброєна ватага напала на станицю жандармерії, стероризувала, вирізала — і слід по ній загинув.

Справники цих усіх нападів та саботажів остали по найбільшій части невислідженні; але не все. От щось тиждень тому розстріляли Мельничука в теварниках, а в тих саме днях облетіла вістка, що згинули у Львові заслуженою смертю два „саботажники" Луцейко та Крупа.

Мовчки йшли обидва „паничі" замерзлим шляхом у темряві.

Вищий ростом — Михайло Дзвоник — а його товариш — Василь Очайдушний. Обидва ученики гімназії, товариші з одної лавки. На сходинах бойового гуртка Василь узяв на себе переведення наміченого „діла", а Михайло зголосився йому до помочі.

Михайло — новик. Він щойно недавно принятий до орґанізації; тож спішив мерщій ділом, а не лише формально, вступити в члени У. В. О.

Василь зате бувалий. Йому не першина йти серед темної ночі на непевне. Раз навіть попався було, але нічого не доказали й вийшов на волю.

І от тепер ідуть разом. Поручення не маловажне і справа не проста: пустити з димом мазурську кольонію коло К., а при нагоді, коли не буде перешкод, „закаптурити" тамошнього команданта поліції, що дався в знаки цілій окрузі.

Василеві це „фук". Плян має в голові й ясно уявляє собі цілу ситуацію. Іде й не думає навіть, що в найближчих хвилинах йому доведеться палити людське добро, мочити пальці в крові...

Зате Михайло наче у сні. Хоч зимно, але він увесь облитий потом. З хати взяв теплу наґортку. Тепер найрадше кинув-би її десь у рів, але розуміє, що це буви слід; а слідів їм лишати не вільно. Голова в нього болить; його мозок нездібний тепер до нічого. Крутиться йому в голові одна лише думка: „Ґвалт нех сен ґвалтем одпіска... Ґвалт нех сен ґвалтем одпіска"...

З тою думкою вийшов ще із хати. Вона прийшла йому, коли: зачав роздумувати над тим, що взяв на себе; був схвильований. Він, що його ідеалом було вселюдське добро та вдовілля, наважився тепер сам, власноручно, нищити людям спромогу прожитку, вбивати...

Це страшне, це якийсь парадокс, непорозуміння. Але однochасно чув у душі якусь другу силу, що говорила йому зовсім инше.

Нечайно його очі впали на часопис, що лежав на столі; він вістив йому про смерть Луцейка й Крупи. І одночасно майнуло йому через голову: „Ґвалт нех сен ґвалтем одпіска!"

А тепер іде з Василем, а губи несвідомо шепочуть ті слова. Іде наче машина, в кишені міцно стискає набитий бравнінґ.

Недалеко загавкав пес. Значить, зараз будуть у селі. Перейти лише через нього, а далі з півтора кільометра полем і будуть на місці.

— Стій! Хто йде? — гукнув хтось із темряви.

Пристанули на місці, наче пригомшені. Михайла стиснуло щось коло серця.

— А тобе цо до тего? Ти цо за єден? — була відповідь Василя. З тим словом він засвітив незнайомому просто у вічі електричною лямпкою.

Посеред дороги стояло двох селян у кожухах, з дебелими ціпками в руках.

— Ти цо за єден, питам сен цебе, га? — питав далі Василь по польськи, ще й з мазурським акцентом.

Селян збентежила грізна постава Очайдушного, а ще більше блеск лямпки, що ставив їх у ясне світло, міжтим, коли самі вони нічого не бачили.

— Та я...ми, проше пана, ми варта...

— Варта? До чорта така варта! — кричав Василь по польськи. Добре ви тут вартуєте! Де командант поліції? Ми маємо діло до нього.

— То, проше пана, пана команданта десь нема, десь виїхали, а ми маємо розказ нікого без село не пускати. Тепер усякі люде ходять, то нам наказали від шандармерії, щоби сокотили й як буде хто йти, то под особістов одповєдяльносьцов вести на постерунок.

— То цо з тего?

— То ми не знаємо, хто пани є і прошу зараз іти з нами на постерунок, бо такий розказ...

— Ти кабане єден! Своїй бабі скажи такий розказ і веди на постерунок! Тебе поставили тут не пускати „саботажніков", а ти радби звільнитися з варти і йти з нами на постерунок? Думаєш, ми самі не знаємо дороги?! Ми там скажемо пану командантови, як ти пантруєш. Найкраще завтра по пиці, ти гайдамако якийсь! — Ходзь, Юзек! Цо сен гапіш на тего лемка!

З тими словами рушили далі, минаючи спантеличених мужиків, які не знали, що їм робити: придержати „паничів" силою, чи пустити? Може справді які гості до команданта... Ще скаже їх той кат вибити в нагороду... А пустити, — то біда знає, що за люде, — може якраз треба їх задержати...

Поки наші газди міркували, „паничі" були вже далеко. Гнатися не було за ким, а поліцію звідомити боялися, щоб не було їм кари.

— А що, добрі з нас мазури гості до команданта? — Сміявся Василь, коли кількасот кроків відійшли від місця зустрічі з вартою. Але все таки шкода, що команданта нема — додав — треба буде їхати по друге, на той раз тільки до нього — в гості!

Михайло не сміявся. Він іще не міг отрясися з враження, яке зробила на нього стріча й сподівався кожної хвилі погоні. Щойно коли зайшли на другий кінець села, а погоні не було, Михайло заспокоївся.

Непомічені ніким перекралися коло поліційної станиці. У хаті світилося, чути було відтіля грубу, польську лайку, але на дворі варти не було, тож спокійно, ніким не здержані, пішли далі.

Минули останню хату в селі й опинилися серед голого поля.

Темна ніч, темне діло. Чорне у переведенні, безпросвітне в наслідках. Михайло думав про те, як доведеться йому підкрадатись, призбирувати сухого ріща... Або пустити кулю в лоб чоловікові, якого передтим ніколи не бачив, а опісля ограбити його окровавлений труп із револьвера та набоїв і затягнути десь у рів, або в річку... А наслідки? Хапають їх мазурі, розривають на шкамаття у лютій пімсті. Мазурські псирознесуть по ярудах та ровах кріваві кусники тіла. А якщо впадуть в руки поліції, будуть їх мучити довго-довго. А потім, коли побачать, що нічого не дізнаються, виведуть на тюремне подвіря та розстріляють. Засиплять мокрим болотом, або замерзлими грудами, а в часописі зявиться вістка, що покарано смертю двох бандитів. Вороги будуть радіти, свої пожаліють...

— От, дурні діти, — скажуть.

...Геть думи! Чого напосілися? Гадаєте, я дамся завернути з дороги? — Що діло, що наслідки... Мені вже все одно... „Ґвалт нех сен ґвалтем одпіска", а життя — піна на ріці...

Стиснув сильніше держало бравнінґа й почвалав швидше. Василь із ним.

— Далеко ще, Василю?

Ні, вже зараз.

Із темряви виринули хати. Мазурська кольонія, хат усього зо двацять. Довкола високі стирти, обороги. Будинки нові, великі. Не диво, — наших двацять селян до купи не мае стільки землі, що один мазур.

— Сплять заволоки. Безпечні, навіть варти не поставили, — шепотів Василь.

— Спіть, спіть спокійно, буде час вставати, як припече! Не доробишся на нашій землі, не станеш ситий українською кервавицею...

— Ану, Михайле, бачиш ці стирти? Це твої. А я піду, з того кінця погляну.

Плян кольонії мав Василь у голові. Тиждень тому він умисне їздив сюди, щоб усе оглянути й не йти навмання. Знав тепер докладно, де яка стирта, де копиця сіна, де хлів, де оборога, стодола...

Певною ходою пішов через огород на другий кінець приcілка. Михайло заходився між тим біля стирти вівса. З затисненими зубами гребав під стиртою. Сам чудувався, відкіля взявся в нього той запал і завзяття. Не думав ні про що, ві тільки, щоб відразу добре запалало й не одна, а кілька стирт. Мокра солома не хотіла горіти, треба було відгорнути зверха й добути зі середини сухої. Обіллав бензиною, черкнув сірником. Полумя спалахнуло. — Завмер у дожиданні.

— Тут і там палали серед чорної пітьми невеличкі покищо червоні вогники.

— Почулася тиха хода — Насиль!

— Ти вже?

— Вже.

— А ти?

— Як бачиш!

— Ідем!

Пропали в темряві. За ними росли щораз більше червоні вогники, лучилися разом та переходили у велитенську заграву, що грізно палала на північнім небі.

Зачав тривожно гудіти дзвін.

З ЖИТТЯ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ.

ВИХВАЛЯННЯ НЕ ДО РЕЧІ.

До Петрівської поліклініки щодня звертається в справах свого здоровля пересічно 1,800 чол. Одвідувачі часто-густо нервуються, висловлюють незадоволення з ріжних затримок, чекання тощо. Здавалося б, що того вечора, коли відбувається генеральна перевірка партосередку поліклініки, маси робітників Петрівки мусять прийти на збори, щоб колективно виправити всі вади в установі, від роботи якої так залежить їх здоровля, а то й життя.

Та цього немає. 2—3 робітники прийшли на збори.

Отже доводиться ніби докоряти всім тим тисячам одвідувачів Петрівської поліклініки, що так хвилюються, лають установу, коли до їх здоровля не ставляться як слід.

Алеж чи можна винувати їх у цьому, коли лише за день до зборів лікарня сповістила телефонограмами фабзавкоми про чистку? Тільки, мовляв, своє відбули й певні, що ніхто не прийде. Про це свідчить хочаб і те, що в преміщенні, де відбувалася чистка, стільців вистачило саме на 80 чоловіка службовців, що прийшли на збори.

— Партосередок лікарні, — каже секретар осередку, — має 14 членів; це становить 6 відс. від усіх співробітників. Взаємини між партійцями гарні, ухилів немає. Пятилітку й постанови парт. конференцій опрацювали. Активність партійців у роботі гарна, є певна ґрупа непартійного активу, що постійно одвідує партзбори.

О скільки є змога (!) партосередок керував роботою місцевкому. Гарно провели кампанію переобрання Міськради. 70 відс. облігацій другої позички співробітники здали на колективне переховування, третю позичку реалізували на 74 відс., провели двотижневик вкладів до ощадкаси. На соціялістичне змагання викликали Центральну поліклініку, і вже є деякі досягнення — поліпшено роботу в окремих кабінетах. Активно працювали виробничі наради, їх пропозиції адміністрація по змозі (!) запроваджувала в життя.

— Особливих проявів бюрократизму не траплялося. Утисків над самокритикою не було. Останніми днями виявились хворобливі явища, як от систематичні крадіжки старшої санітарки та завптикою, які довгий час користувалися великим авторитетом.

Доповідь тов. Кац мала досить конкретний характер, але вона більше говорила про досягнення, обминаючи хиби.

В обговоренні доповіді взяло участь 15 товаришів, зокрема 11 непартійних. Члени осередку виявили зовсім малу активність.

Вихвалявня роботи партосередку переважало у виступах багатьох непартійних товаришів. Казали й про хиби, але якось не надавали серйозного значіння їм.

Вони, поперше, довели, що бюрократизм є, що реєстратура поліклініки примушує іноді робітників гаяти час на біганину, що відповідають робітникам часто-густо формально. Немає громадської роботи серед кваліфікованої частини співробітників-лікарів. У партосередку й місцевкомі є актив, але він недостатній.

Про випадок утиску від партосередку згадав тов. Бронштейн. Підчас переобирання Міськради колектив поліклініки обговорив кандидатуру до Ради, але за 36 годин до зборів партосередок несподівано замінив кандидатуру. „Непартійні побачили тут командування й голосували проти".

Серед співробітників поліклініки є 60 відс. жінок, а роботи серед них немає. Той факт, що протягом кількох років два шкідники (старша санітарна й завптикою) мали змогу робити крадіжки, фальшування й користувалися великим авторитетом, як гарні робітники, свідчить за недостатню участь партосередку в роботі поліклініки.

Все це й багато інших вад не дає права подати гарну оцінку роботі партосередку, а вимагає серйознішого й правдивішого виявлення дійсного стану роботи.

При наявності багатьох хиб у роботі партосередку вихвальні промови співробітників скоріше можуть свідчити за побоювання критикувати, ніж за дійсне бажання допомогти партосередкові в його напруженій і відповідальній роботі.

Ці вади треба виправити підчас дальшої роботи перевірчої трійки, а також ширше притягти на збори співробітників і одвідувачів поліклініки.

Б. Н.

(„Пролетарська Правда" — Київ).

Хтось сказав раз до славного французького письменника Вольтера: „Ваш останній твір заслугує, щоби його спалити на кострі".

— Тим ліпше, — відповів Вольтер — мої твори так, як каштани: чим більше їх печуть, тим більше їх продається!

ЯК МИ ПОМАГАЄМО СТАРОМУ КРАЄВИ. ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

ДЕРБИ, КОНН.

Замісць вінка на боевий фонд.

Дня 16-го вересня, на зборах тов. Укр. Запорожська Січ, від. 23. У. Н. Союза, кошовий В. Калина виголосив коротку промову з нагоди смерти нашого великого мужа Семена Ядловського. П. Кошовий пояснив заслуги нашого великого достойника покійного та висловив гаряче признання за його щиру працю, котру він поклав через 27 років для добра нашого Батька Союза, не лише для членів його, але й для загалу українського в Америці.

Коли в 1914 році „Руський Народний Союз" змінив назву на Український Народний Союз, то з двайцяти тисяч членів зосталося пять тисяч. Та коли за порадою й енергічною працею нашого покійного Семена Ядловського велася в Союзі дальша праця, то за кільканацять літ наш Батько Союз зріс до 35,000 членів.

По довгій та трудній праці в Америці С. Ядловський поїхав до краю, щоби відпочити й відвідати братів. Але вже до Америки не повернувся, бо помер на удар серця.

По короткій дискусії ухвалено: Вшанувати память покійного повстаням з місць і видати з каси товариства 15 долярів на боевий фонд замісць вінка на могилу покійному.

За уряд товариства Запорожська Січ, від. 23. У. Н. С.: **Василь Калина,** кошовий; **Іван Бінковський,** секретар; **Теодор Захаревич,** касієр.

—o—

КЛІВЛЕНД, ОГАЙО.

З забави на політичних вязнів.

Дня 14-го вересня ц. р. приятелі й знайомі утроїли несподіванку членови демократичної Січи, Петрови і Розалії Свідрик. Підчас забави зібрані гості зложили на політичних вязнів $25.00.

Жертву зложили: по $2.00: Д. Шмагала, И. Федик; по $1.50: Г. Лозинський; по $1.00: І. Милянич, П. Головчак, Ю. Кубик, М. Притуляк, Д. Дорош, Левчик, В. Раковський, В. Гузіль, Ю. Юніч, Д. Бандура, п-ні Сарахман, І. Добровольський, М. Куць, Онищак, Т. Бандура, Д. О. Кульчицька, П. Свідрик, Р. Свідрик, М. Левицький; А. Пелех — 50 ц.

Збіркою занялася Марія Лозінська.

Гроші вислано до краю через Обєднанне.

Мих. Левицький.

—o—

ЕЛМАЙРА, Н. Й.

Ідучи за приміром инших громадян, що збирають жертви на ріжні народні цілі, й ми не хотячи зістатись без відгуку на заклик, щоби в Зелені свята не забували за Українського Інваліда, зібрали в нас на цю ціль в церкві 13 долярів. Хоч і був зазив і просьба, щоби, хто хоче, доніс свою офіру до тих зібраних 13 долярів, а навіть була гадка піти по хатах, за більшою збіркою, однак нічого не було аж до першого вересня. В цей день на пікніку зібрано $21.10. Перед збіркою Петро Гречаник пояснив, на що буде збиратися, а музики заграли „Не пора". Збіркою занялись Анна Витязь з дому Пігура та Марія Гречаник.

Жертви зложили такі особи: П. Гречаник, Ів. Мосьпан, М. Корецький, Анна Витязь, Гр. Левуш, Дм. Бабій, В. Клімовський, Т. Сюрко, В. Михалюк, А. Бубняк, П. Білозор, К. Юськів, Д. Чучман по $1.00; К. Євсюк, С. Казимірський, П. Тхорик, К. Черкис, П. Базарницький, Ів. Шеремета, О. Квасний, П. Ващишин, С. Сидір, А. Лучайко, М. Осташевський, В. Шабатура по 50 центів. — Разом $19.00. — Дрібними жертвами було $2.10. — Всіх разом $21.10.

Л. Л.

ЖАРТИ.

—o—

Пімста.

— Чи ти знаєш того галасливого Петра, який кождим разом, коли стрітиться зі мною, бє мене жартом кулаком в груди і кричить: „Ну, що нового?" — питає Гриць свого приятеля.

— Знаю, або що?

— Він так надокучив мені тим поступованням, що я вкінци рішив пімститися на нім.

— А то як?

— Він заєдно бє мене в ліву грудь. Я отже сховав під сорочку на тім місці ладунок динаміту, і коли він тільки вдарить по ньому, то що найменше позбудеться кількох пальців у руці.

Так дійсно сталося. Коли галасливий Петро стрітив слідуючого разу Гриця і вдарив його по звичаю кулаком в груди, то динаміт експльодував і Петра забрали до шпиталю, а Гриця на цвинтар.

Так пімста чи не завжди ділає на оба боки і наносить шкоду як авторови пімсти, так і жертві.

—o—

Гість: Збудите мене завтра рано в пятій годині, я хочу вийти на прогульку в тутешні околиці.

Послугач: Дуже добре! Пан потребують лише подзвонити на мене!

—o—

Спосіб. Свіфт, англійський сатирик (автор „Ґулівера" 1667-1745) радо мандрував пішки. На одній мандрівці зайшов до коршми, де вже всі ліжка були заняті. Коршмар сказав Свіфтові, що може спати у стайні, або з одним селянином на ліжку. Свіфт рішився на це друге та роздумував, якби то зробити, щоби ліжко було для нього самого. Як лише поклався, селянин став оповідати йому про свою роботу, яку мав нині. Свіфт відповів селянинові:

— Я, на жаль, із шістьох лише одного дістав у мої руки.

— Як це? Яку роботу ви робите?

— Не дуже приємну. Дякуй Богові, що не маєш зі мною до діла.

— А чим ви є, пане?

— Я кат.

— Ви?

— Так! Тепер іду з Тібюрна, де я мав вішати шістьох, та в останній хвилі помилувано пятьох.

Після тих слів селянин зірвався з ліжка та не оглядаючися втік із хати у стайню спати. Тепер Свіфт гарно витягнувся на ліжку й спав вигідно.

YOU KNOW WHY--- The Most Expensive Part of the Trip Is The Accessory Layout?

Drawn for this paper By Fisher

